

2 Stuorradikki Duohtavuodá- ja soabadankommišuvnna raportta meannudeami mediagokčan

Eva Josefsen
Professor, (UiT)

Eli Skogerbø
Professor/Dr. Polit. Inst for medier & kommunikasjon, (UiO)

Gabriella Tjelta Hansen
Vitenskapelig assistent, (UiO)

Čoahkkáigeassu

Stuorradiggi meannudii Duohtavuodá- ja seanadankommišuvnna raportta skábmamánu 12. b. 2024. Mearriduvvojedje oktiibuot 17 čuoggá maiguin dáruiduhttinpolitihkain galgat dahkat loahpparehkega. Dán artihkkalis geahččat movt media govččai Stuoradikki meannudeami skábmamánu 2024. Dat mearkkaša sihke beivviin ovdal ja maŋgel meannudeami.

Artihkal čájeha man viidát árbevirolaš mediat gokče ášši, sihke rádios, tv:s ja báber- ja neahttaáviissain. Guorahallama vuodđun leat kvantitatiiva mediadieđut.

Dáid dieđuid analysa čájeha ahte mediagokčamis ledje guokte bajimus dási, okta unnit go bearráigeahččan- ja vuodđudanlávdegoddi ovddidii árvalusas, ja okta stuorát dalle go Stuoradiggi meannudii árvalusa. Analysa čájeha dasto vel ahte báikkálaš ja regiovnnalaš mediat davvin dolle ášši guhkit go mediat lulde ja riikkamediat. Logut čájehit ahte mediaberoštupmi njiejai ja bisui oalle vuollin skábmamánu loahpageahčen.

2.1 Álggahus

Stuorradikki meannudeapmi Duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna raportta olis lea čilgejuvvon leat stáhta loahpparehket dáruiduhttinpolitihka dáfus mii lea leamaš sápmelaččaid, kvenaid ja vuovdesuopmelaččaid guovdu. Sáhttá ákkastit ahte Stuorradikki skábmamánu 2024 meannudeami maŋnel livččii galgan leat almmolaš digaštallan dan birra ahte speadjalastet go Stuorradikki mearrádusat áššis duođain dáruiduhttinpolitihka viidodaga, go dat šattai «politihkalaš prográmmán» man boadusin lei ollislaš politihka mii guoskkai eanaš servodatsurggiide (SFK 2023, s.252). Dakkár loahpparehket maiddá almmolašvuodas eaktuda, nugo áššejođiheaddji Harberg dajai Stuorradikki meannudeamis, ahte «buhkat mii, eanetlohkoálbmot, almmolašvuohhta buot dásiin, nátionála unnitloguálbmogat ja sápmelaččat eamiálbmogin, sáhttit ovtas bargat soabademiin boahhtevaš jagiid» (Stortinget, [2024-2025, s.477]). Jus dan galgá sáhttit duohtan dahkat, de ferte gávdnot almmolašvuohhta mii diehtá dáruiduhttinpolitihka birra ja dan loahpparehkega birra, gos eanetlohko-, eami- ja unnitlohkoálbmot sáhttet deaivvadit. Dábálaččat leat ođasmediat - ja eanet ahte eanet digitála mediat - mat guddet dán almmolašvuoda. Danne áigut dán artihkkalis geahčadit mediagokčama viidodaga ja bistevasvuoda go lea sáhka das movt Stuorradiggi lea meannudan kommišuvdnaraportta, ja jearrat: Makkár mediat gokče Stuorradikki kommišuvdnaraportta meannudeami, ja man guhká lei ášši áigeguovdil mediagovas maŋnel meannudeami? Min guorahallan ii mital maidege mediaáššiid sisdoalu birra, muhto addá gova das man stuora fuomášumi dát ášši oáččui sihke norgga ja sámi almmolašvuodas, ja mitala dasto maiddá juoidá das makkár mearkkašumi ášši oáččui doaimmahuslaš mediain ja maid almmolaš digaštallamiid ja oaivillonohallamiid viidodagas. Viidáseappot mitala guorahallan juoidá dan birra man muddui Norgga almmolašvuohhta beasai diehtit ođasmediaid áššegokčama bokte Stuorradikki Duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna raportta meannudeami birra, mii lei skábmamánu 12. beaivvi 2024.

2.2 Ovddeš dutkamat

Duohtavuoda- ja soabadankommišuvnnaid birra lea ollu fágalaš girjjálašvuohhta. Eamiálbmotoktavuodain lea erenomážit kommišuvdna Kanadas dutkojuvvon, gos maiddá mediaguorahallamat leat čađahuvvon. Dát guorahallamat leat earet eará geahčadan movt ođasmediaid «framing» ođđasiin guoskevaččat duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna bargui ja bohtosiidda mitaluvvui eanetlohko- dahje eamiálbmotperspektiivvas (Mudde 2020, Budd 2020). De leat maid dutkan movt kommišuvdnabargu gaskkustuvvui ja movt áššit mat guske vearrivuodaide ja soabadeapmái mitaluvvojedje (Nagy & Gillespie 2015, James 2017). Leat maiddá dahkkojuvvon dutkamat movt kommišuvnnat geahččalit medieret

rabas čeahkkimiid main eamiálbmogat mitalit iežaset vásáhusaid almmolaččat (Brady 2013).

Norgga duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna barggu ja raportta mediagokčan lea maiddá dutkojuvvon. Ovddeš dutkamušat leat čájehan ahte ođasmediaid beroštupmi lea rievddadan ja leamaš hierárkkalaš (Vranic & Skogerbø, 2022; Skogerbø ja earát, 2024, Olsen 2023, Olsen 2024, Skogerbø, McCallum ja earát 2024). Bohtosat leat čájehan ahte sámi ja kvena mediat leat čađat gokčan kommišuvnna ja doallan digaštallama dan birra olles dan áigodagas, dan rájes go Sámediggi digaštalai ášši birrasiid 2016:s ja dassáži go raporta geigejuvvui Stuorradiggi 2023:s. Dat guoská maiddá ollu davvinorgalaš báikkálaš- ja guvllolašáviissaide, NRK guovllusáddagiidda, sámi ja kvena sáddagiidda ja eará báikkálaš rádío. Eará sániiguin, ii leat váilon journalisttalaš beroštupmi iige dáhttu digaštallat kommišuvnna barggu ja raportta dain guovlluin gos sámi álbmot lea stuorámus, ja gos sámi ealáhusat leat mearkkašahkti. Dát lea áibbas nuppe ládje go movt riikkamediat, stuorámus ođasdoaimmahagat TV2, VG, Dagbladet, Aftenposten ja eará ođasmediat main leat geahččit miehtá riikka, leat gokčan kommišuvnna barggu ja raportta. Kommišuvnna vuosttaš bargogis njiejai journalisttalaš beroštupmi áššis (Vranic & Skogerbø, 2022). NRK:s álbmotsáddehahkan lea earenoamáš dilli riikkaviidosaš mediaid gaskkas danne go dat ásahus lea geatnegahtton ráhkadit mánggabealat fálaidaga sihke eanetlohko-, eami- ja unnitlohkoálbmogii. NRK sierranas doaimmahusat lea iešguđet dásis gokčan ášši, stuorámus gokčandásiin davvin, ja lea leamaš iešguđet gokčandási dain iešguđetlágan medialávddiin (jietna/govva/teaksta). Easka go kommišuvdna almmustahkti raportta geassemánu 2023 gokče eará riikkaviidosaš mediat ášši veaháš, ja dalle nai gokče ášši oalle oanehaččat ja unnán sisdoaluin (Skogerbø ja earát, 2024).

2.3 Stuorradiggi, kommišuvdna ja diđolaš almmolašvuohhta?

Stuorradikki Duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna raportta meannudeami boadusin šattai mearrádus mas ledje oktiibuot 17 čuoggá (Innst. 30 S [2024-2025], s. 97-98). Lassin Stuorradikki ádagassii átnumii ovddit stuorradikkiid aktiivvalaš rolla ovddas dáruiduhttinpolitihkas, mii bodii vuosttaš čuoggás, de mearriduvvojedje 16 čuoggá. Mearrádus fátmastii giela ja kultuvrra, ja eanaš čuoggát ledje giela birra earet eará oahpahusa, giellaarenaid, gielddaid ekonomalaš rámmaid ja váikkuhangaskaoapmeapparáhta olis. Giella ja kultuvra lei, Duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna diedus, okta dan guovtti riektebálgas dáruiduhttinpolitihkas (SFK 2023, s. 315). Nubbi riektebálggis, maid Stuorradikki mearrádus ii ovdandivvon, guoskkai sámi eana- ja čáhcevuogiatvuodaide. Stuorradikki

unnitlogu evttohus, mii ii šaddan oassin Stuorradikki mearrádusas, gal fáttmasti maddái dán nuppi bálgá, sápmelaččaid stáhtusa eamiálbmogin ja sámi eana- ja čáhcevuogatvuodaid.

Dalle go Stuorradiggi dohkkehii Duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna mandáhta 2018:s (Innst. 408 S [2017-2018]) lei almmolašvuoda diehtodárbu oassin mearrádusas. Okta Stuorradikki váldomihttomeriin kommišuvnna bargguin lei ásaht «oktasá ipmárdusa vássánáiggis ja viidát máhtu min oktasá historjjá birra», ja «gávdnat heivvolaš vugiid gaskkustit dan máhtu mii háhkkojuvvo» digitála mediaid/ internehta geavaheami bokte, ovttasbarggus árbevirolaš mássámediaiguin ja eará kanálaid bokte maid kommišuvdna atná ulbmillažžan (Innst. 408 S [2017-2018], s.4). Kommišuvnna raporta ii čilge almmolašvuoda diehtodárbbuid sierra, muhto boahatá ovdan ahte lei ráhkaduvvon gulahallanplána servodatoktavuoda birra ja ahte sii ledje «almmuhan dájvja iežaset neahttsiiddus ja sosiála mediain» (SFK 2023, s.122), dán maŋibus čujuhuvvo Facebookii ja YouTubeii. Dasa lassin čuoččuha kommišuvdna raporttastis ahte sis ledje sullii 30 almmuheami preassas mánu.

Sihke Facebook- ja YouTube-siidu sihkkkojuvvui oanehis áigge maŋgel go kommišuvdna loahpahii barggus. Kommišuvdna ii almmuhan oallugat go ledje fitnan sin Facebook-siiddus, man ollu videoid leat almmuhan iige man galle geardde videot leat čájuhuvvon YouTube, ii raporttas iige sin maŋemus jahkedieđáhusas. WayBackMachine (<https://archive.org/>) vehkiin lea goitge leamaš vejolaš gávdnat čájehanloguid nugo ledje cuoŋománu 2023 guoktenuppelogi videoi dain videoin mat leat kommišuvnna YouTube-kanálas.¹ Gulahallanplána ii leat leamašan almmolaš, iige boade ovdan raporttas lea go kommišuvnnas leamaš diehtujuohkinstrategiija ođasmediaid ektui. Guorahallamat kommišuvnna olggos guvlui doaimmas čájehit ahte kommišuvdna ii lean nu rabas, ja ahte bargu čadnon háhkkojuvvon dieđuid gaskkusteapmái ii vuoruhuvvon (Broderstad & Josefsen 2023, Olsen 2024). Dát lea vuostálasvuohan dasa movt sullasaš kommišuvnnat riikkaidgaskasaččat leat bargan, main lea leamaš stuora rabasvuoha ja mediaid searvvaheapmi juohkit dieđuid kommišuvnna barggu ja gávdnosiid birra, nugo ovdamearkka dihte Austrálias (Skogerbø, McCallum ja earát 2024). Min

¹ Logut man galle geardde videot rabas čoaikkimiin leat čájuhuvvon: Deatnu - 166, Muorahká - 137, Maajehjaevrie 204. Leavnnja čoaikkimii eai leat makkárga dárkilis logut, muhto dieđihuvvojit leat 1K čájeheami (duháha). Video mas ledje eanemus čájeheamit lei 4:25 minuhtasaš ságastallan gaskal Ella Marie Hætta Isaksena ja kommišuvdnajodiheaddji, 1,4K čájehemiin (duhátnjeallječuodi). Dan guoktenuppelogi videos čájuhuvvui unnimusat kommišuvnna jodiheaddji dearvvahansárdni, mii bisttii 6:18 minuhta, eahketipmilbálvalusas mas ledje 101 čájeheami.

dieđus eai leat čadáhuvvon dutkamušat mas geahčadit movt dat guokte kommišuvnna Ruota bealde leat meannudan almmolašvuodain. Dan maid mii diehtit lea ahte duortnuslaččaid, kvenaid ja láddelaččaid kommišuvdna ovddidii oasseraportta bargguset áigge lassin loahpparaportteremii, ja almmuhii oktiibuot 30 mánnosaš ođasreivve (SOU 2023:68). Sámi-Ruota duohtavuodakommišuvdna mii pláne gárvvistit barggus maŋimusat golggotmánus 2026, almmustahtá ođasreivviid duos dás ain (<https://sanningskommissionensamer.se/>).

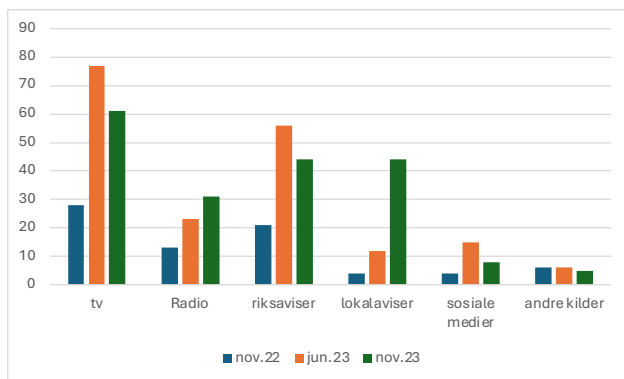
Dán artihkkalis geahččat man muddui almmolašvuoha oaččui dieđuid Stuorradikki kommišuvdnaraportta meannudeami birra mediaraportterema bokte skábmamánu 2024. Dat mearkkaša ahte dán artihkkalis leat geahččan man muddui stuorradiggemeannudeapmi šattai fáddán iešguđetlágan árbevirolaš mediain. Mis eai leat logut dasa man muddui ja vejolaččat makkár mediaid bokte álbmot oaččui dieđuid stuorradiggemeannudeami birra skábmamánu 2024. Expectations, Truth and Reconciliation in a Democratic Welfare State (TRUCOM)² (2020-2024) nammasaš dutkanprošeavttas čadáhuvvojedje ankkre vihtta jearahallaniskadeami (2021-2023)³ Norgga eanetlohkoálbmogiin⁴, mas maŋemus čadáhuvvui 2023 čavčča, namalassii maŋgel go kommišuvdnaraporta lei ovdanbuktojuvvon. Logut jearahallaniskademiin⁵ nugo ovdanbohtet vuosttaš govvosis čájehit ahte TV ja riikkaáviissat ledje eanetlohkoálbmoga deháleamos ođasgáldut Duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna barggu ja raportta birra, ja báikkálaš áviissat ledje goalmát sajis. Dehálaš ášši dás lea ahte dát dieđut addet midjiide dieđuid dan birra gos majoritehtaálbmot lea gullan, oaidnán dahje lohkan Duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna birra, nugo boahatá ovdan vuosttaš govvosis.

² https://uit.no/project/trucom_no

³ Jearahallaniskademiid čadahii Bergena universitehta Digsscore. Dainna go vástideaddjit ledje biddjojuvvon seamma panelii, de jearahalle seamma vástideddjiid dain sierranas vuorui. Sii ledje rekrutterejuvvon sahtedohko-vugiin.

⁴ Lohku vástideddjiin geat almmuhedje ahte sii ledje sápmelaččat, kvenat/norggasuopmelaččat dahje vuovdesuopmelaččat lei nu unni ahte ii vuhtto gávdnosiin. Diehtomateriála gohčoduvo danne eanetlohkoálbmoga oaivilin, namalassii dat oassi álbmogis mii ii dieđit iežas sápmelažžan, kvenan/norggasuopmelažžan dahje vuovdesuopmelažžan.

⁵ Gažaldat: Leat go gullan, oaidnán dahje lohkan Duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna birra čuovvovaš mediain: TV:s, rádios, riikkaáviissain, báikkálaš áviissain, sosiála mediain, Norge lytter-sáddagis (skábmam. 2023), eará gálduin? Vástádusmolssaevttut: Juo, ii.

Govus 1: Oassi geat medias leat gullan, oaidnán dahje lohkan Duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna birra. Sáhtti válljet mánge molssaeavttu. (skábmamánu 2022 N=2325, miessemánu 2023 N=1487, skábmamánu 2023 N=1162)

Geassemánu 2023 logut govus 1:s sáhttet čujuhit ahte olbmot fuobmájedje dán, erenoamážit ledje riikaáviissat ja TV dehálaš gáldut eanetlohkoálbmogii. Govus 1 čájeha viidáseappot ahte skábmamánu 2023, go eai lean stuora dáhpáhusat kommišuvnna barggu dahje raportta oktavuodas, dalle lei báikkálaš áviissain seamma stuora mearkkašupmi go riikaáviissain diehtogáldun. Dát lea duogáš skábmamánu 2024 mediagokčama guorahallamii.

2.4 Metoda ja dáhtat

Mediagokčamiin oaivvildit buot stuorit ja unnit áššiid ja oaivilčállosiid norgga, sámi ja kvena ođasmediain mat gieđahalle Stuorradikki ándagassii átnuma ja mearrádusa, ja mat ledje almmuhuvvon dárogillii. Infomedia (UiT liseansa) nammasaš mediagozihanreaidduin iskkadit mii mediagokčama mánge medialávddiin. Dáhtat leat artihkkalat ja digaštallan-/oaivilčállosat áviissain, sihke neahtas ja báberhámis, lassin TV:i ja rádío. Materiála lea vižžojuvvon ohcamiid bokte Infomedias sániiguin « sannhetskommisjonen », « forsoningskommisjonen » ja « sannhets- og forsoningskommisjonen ». Dán artihkkala dáhtavuoddu lea vuogádatlaš registreren visot dain dárogielat mediaáššiin mat gusket Stuorradikki Duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna raportta meannudeapmái áigodagas skábmamánu 1.b. - skábmamánu 30.b. 2024. NRK Sámi sámegielat sáddagat ja neahttaođasat eai dasto leat mielde dáhtamateriálas, eaige sámegielat áviissa Ávvira áššit, eaige vejolaš eará mediat mat leat almmuhan soames sámegillii (davvi-, julev- ja lullisámegillii). Kvenagielat ođasat eaige leat mielde bajilgovas, eaige ođadárogielat teavsttat main kommišuvnna namma lea čállojuvvon sániin « sanning ». Registreremis sirrejuvvojedje neahttaođasat maid NRK guovddáš ođasdoaimmahagat, maid NRK guovllukantuvrrat, maid NRK Sápmi dahje maid NRK Kvääni ledje buvttadan. Sáhtta leat nu ahte áššit leat kodejuvvon dego livččii guovddáš NRK buvttadan daid, vaikko leat eará redakšuvnnat buvttadan daid. Dat boahtá das go NRK sisdoallu buvttaduvvo mánge medialávddis ja

mággaid medialávddiid vástte (jietna/govva/teaksta) ja formaterejuvvojit ođasat geavaheami várás. Ođasáššiin ii álo čielggaduvvo nu sakka leago buvttaduvvon sisdoallu dihto medialávda (TV:i, rádío, nehtti) dahje leago dihto doaimmahus mii lea buvttadan, guovddáš NRK, muhtin NRK guovllukantuvrrain, NRK Sápmi dahje NRK Kvääni.

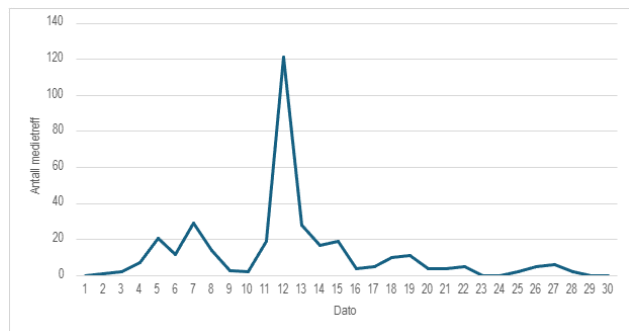
Mediaáššiid ollislaš lohku áigodagas skábmamánu 1.b. - skábmamánu 30.b. 2024, mii sihke fáttmastii áššiid kommišuvnna birra ja áššiid main kommišuvnna lei dušše namuhuvvon, ledje oktiibuot 564 gávdnosa ođasmediain. Dát leat earenoamáš gávdnosat, namalassii ahte seamma ášši sáhtta almmuhuvvon mággga gáldus. Buot dát leat nappo registrerejuvvon. Gálduide gulle redakšuvnnalaš báberáviissat ja neahttaáviissat, ja ođasat rádíos ja TV:s. Dain oktavuodain go seamma ášši lea almmuhuvvon iešguđet mediain, de lea juohke áššečálus/čálus registrerejuvvon, danne go juohke ášši buvttii oasi dan ollislaš mediafuomášupmái Duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna birra dahje Stuorradikki kommišuvdnaraportta meannudeami birra. Redakšuvdnakeahtes sosiála mediat ja neahttasiiddut eai leat váldojuvvon mielde, vaikko dat leat leamaš veahkkin juohkime sisdoalu ođasmediain ja addet saji geavaheddjiid ráhkadan sisdollui, kommentáraide ja digaštallamii. Ii galgga ipmirduvvot ahte sosiála mediaid sisdoalus ii leat leamašan mearkkašupmi, baicce galggalii čadahit vástideaddji guorahallama duohtavuoda ja soabadallama gaskkusteamis sosiála mediain.

Min dáhtamateriála fáttmastii buot mediaáššiid kommišuvnna birra, dan barggu birra ja go Stuorradikki gieđahalai raportta, namalassii gos dat lea váldofáddá (N=353). Nubbi kategoriija, namalassii mediaáššit main kommišuvnna raporta ja dán raportta meannudeapmi Stuorradikki bealis leat namuhuvvon dušše refereansačuokkisin servodatdigaštallamis, dat ii leat mielde artihkkala lohkomateriálas.

Vuolábealde ovdanbuktit dáhtaid figuvrraiguin, tabeallaiguin ja loguiguin.

2.5 Bohtosat

Govus 2 čájeha ollislaš gávnusmeari ohcansániid vuodul skábmamánu 2024 mediagokčamis. Skihčči lea Stuorradikki skábmamánu 12.b. meannudeapmi. Oaidnit maidá ahte ođasmediaid reporteren lassána áigodagas skábmamánu 4.- 9.b., mii lea seammás go Bearráigeahččan- ja vuodđudanlávdegoddi ovddidii evttohusas skábmamánu 5.b. Govus čájeha ahte ođasmediat unnán čalmmustahtte kommišuvnna skábmamánu álggus ja vásttolaš njiedjan gokčamis lei maŋgel skábmamánu.

Govus 2: Mediagávdnosiid ollislaš lohku «om kommisjonen», kommišuvnna birra, skábmamánu 1.- 30.b. 2024. (N=353.)

Mii gávdnat eanemus áššiid báber- ja neahttaáviissain (78 proseantta áššiin). Dát ii hirmáhuhte go leat mealgat eanet dakkár ođasmediat go rádio- (18 proseanta áššiin) ja TV-kanálat (njeallje proseanta). Áviissaid/neahttaáviissaid kategorijai gullet sihke báberáviissat ja báberáviissaid neahttaáviissat, ja rádio- ja TV-kanálaid neahttasiiddut. Nugo nuppi govvosis čájehuvvo, de lea vuosttaš skihčči mediagokčamis vuodđudanlávdegotti evttohusa almmuheami oktavuodas skábmamánu 5. beaivvi ja nubbi skihčči skábmamánu 12. beaivvi - namalassii dan beaivvi go raporta meannuduvvui Stuorradikkis.

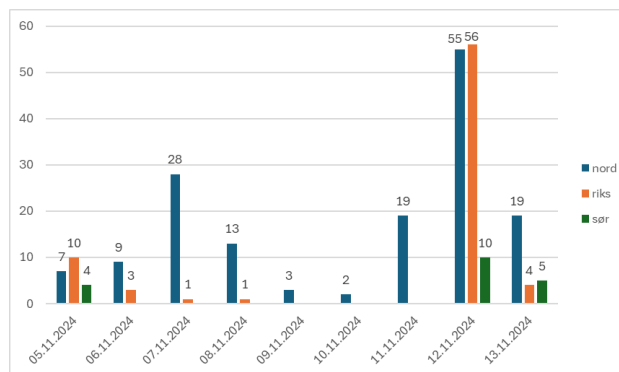
Govus 3 čájeha mediagokčama áigodagas skábmamánu 5.- 13.b., juhkkjuvvon ođasmediaide davvin (báikkálaš, guvllolaš, sámi, kvena), ođasmediaide lullin (báikkálaš, guvllolaš) ja riikkamediaide.⁶ Dát áigodat fáttmasta sihke vuodđudanlávdegotti evttohusa almmuheami skábmamánu 5.b. rájes gitta skábmamánu 10.b. rádjái, ja vel áigodaga skábmamánu 11. - 13.b., dalle go Stuorradiggi meannudii raportta.

⁶ Dán golmma kategorijii gullet čuovvovaš mediat:

Riikka: NRK, Nettavisen, iNyheter, VG, Dagsavisen, Vårt land, Aftenposten, NTB, Nationen, Dagens Næringsliv, TV2, Filter nyheter, P4 nyheter, ABC nyheter, Klassekampen, Dag og Tid.

Davvi: NRK Sápmi, Folkebladet, Ruijan Kaiku, Finnmarken, Finnmark dagblad, iTromsø, Ságat, Nordlys, NRK Finnmark, Hammerfestingen, Kronstadposten, Nordnorsk debatt, Altaposten, Sør-Varanger avis, iFinnmark, NRK Nordland, NRK Troms, NordSalten avis, NRK Troms og Finnmark, Avis Nordland, Radio Nordkapp, NRK Nordnytt, Finnmarksposten, Framtid i Nord, Lokalavisa Trysil Engerdal, Rana blad, iSandnessjøen, Kyst og Fjord

Lulli: Adresseavisen, Bergens Tidende, Sunnmørsposten, Radio Haugaland, Arbeidets rett, Fjordingen, Østlendingen, Glåmdalen, Trønderavisa, Fosna folket, Trønderdebatt, Fjell-Ljom

Govus 3: Mediagokčan áigodagas skábmamánu 5.- 13.b. juhkkjuvvon ođasmediaide davvin (báikkálaš, guvllolaš, sámi, kvena) ja ođasmediaide lullin (báikkálaš, guvllolaš) ja riikkamediaide. (N= 249.)

Gávdnat ahte riikaviidosaš mediat gokče dan go vuodđudanlávdegoddi ovddidii iežas evttohusa skábmamánu 5.b., muhto ahte ledje eanaš mediat davvin mat gokče áigodaga gitta Stuorradikki meannudeapmái. Go geahččat meannudanbeaivvi, skábmamánu 12.b., ja beaivvi ovdal ja maŋŋil, de čájeha govus ahte buot 19 ášši skábmamánu 11.b. ledje Davvi-Norgga ođasmediat dahkan. Skábmamánu 12. beaivvi ledje oktiibuot 111 mediaášši, main 56 ledje riikaviidosaš mediain (geahča njealját vuollečujuhusa). Riikkamediaid áššit dahke nappo sullii beali buot áššiin skábmamánu 12. beaivvi. Báikkálaš- ja guvllolašáviissain davvin ledje oktiibuot 55 ášši, ja lulde ledje 10 báikkálaš ja guvllolaš media gokčan skábmamánu 12. beaivvi. Beaivvi maŋŋil, skábmamánu 13.b. njiejai gávdnosiid obbalaš lohku 28 áššái, ja eatnašat dain ledje báikkálaš ja guvllolaš mediain davvin.

Govus 3 čájeha movt riikkamediaid gokčan váldonjuolggaduslaččat lea ráddjejuvvon Stuorradikki meannudeapmái skábmamánu 12. beaivvi, dan botta go davvin mediaid gokčan joatká guhkit go daid čuovvovaš beivviid. Govus čájeha maiddái ahte bearráigeahččan- ja vuodđudanlávdegotti evttohusa ovdanbuktima mediagokčan obbalaččat njiedjá gitta beaivvi ovdal Stuorradikki meannudeami.

Tabella 1 čájeha ahte sámi áviisa Ságat almmuhii eanemus áššiid áviissain. Easka 12. sajis gávdnat TV2 Nyhetskanalen 10 áššiin.

Tabealla 1: Mediat main ledje eanemus áššit áigodagas skábmamánu 1.- 30.b. 2024. N=353

Sáгат	29
NRK Sápmi	22
Nordlys	20
Altaposten	19
NRK distrikt	19
Ruijan Kaiku	18
NRK radio	18
Nordnorsk debatt	16
iFinnmark	13
Sør-Varanger avis	12
NRK TV	12
TV2 Nyhetskanalen	10
Finnmark Dagblad	9
Finnmarken	9

Dasto čuvvot Finnmark Dagblad, Finnmarken, iTromsø, Folkebladet ja Arbeidets rett. Easka 18. sajis gávdnat riikaáviissa, Vårt Land. Eanaš mediat mat gokče ášši ledje báikkálaš ja guvllolaš, ja earet Arbeidets rett mii almmuhuvvo Plassjes lullisámi guovllus, de ledje dát davvin. Almmatge gávdnat maiddái NRK radio, NRK TV ja TV2 Nyhetskanalen, mat leat riikaviidosáčat, 10 bajimusa searvvis.

Jus juohkit mediaid geográfalaččat dan vuodul lea go almmuhanbáiki davvin vai lulde, de gávdnat ahte Sáгат lea bajimusas listtus davvin, NRK Sámiin nubbin, dan botta go NRK Radio lei bajimusas riikkamediaid/ mediaid gaskkas lullin (geahča tabealla 2).

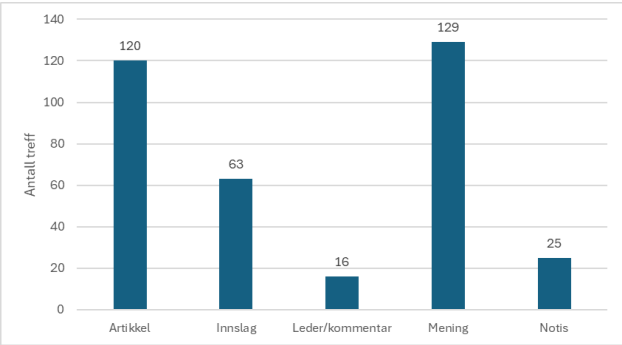
Tabealla 2: Vihitta bajimus media davvin, áigodagas skábmamánu 1.- 30.b. 2024 (N=238) ja riikkamediain/mediain lulde (N=115).

5 bajimus media davvin		5 bajimus media lulde/riikkas	
Mediat	Gávnnuslohku	Mediat	Gávnnuslohku
Sáгат	29	NRK radio	18
NRK Sápmi	22	NRK TV	12
Nordlys	20	TV2 nyhetskanalen	10
Altaposten	19	Arbeidets rett	7
NRK distrikt	19	Vårt land	6
Ruijan Kaiku	18		

Ii leat hirmáhuhtti go Sáгат lea njunnošis, sihke buot mediaid bajilgovas tabealla 1:s ja davvi mediaid bajilgovas. Dat lea seammalágan boadus go maid Skogerbø ja earát (2024) gávdne mediagokčama dáfus go kommišuvnna raportta ovdanbuktin lei geassemánu 1.b. 2023, gos maiddái Sáгат girdii bajimussii áššeloguinis.

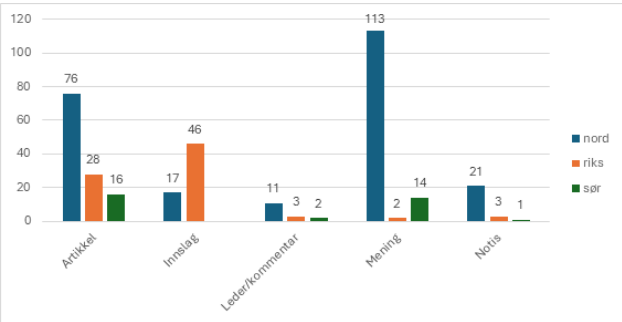
Mediaáššit eai goitge dušše guoskka dasa makkár mediat gokče áššiid, muhto maiddái makkár šánjerii áššit gullet. Mii leat válljen sirret artihkkaliid

(doaimmahuslaš áššiid/ođasartihkkaliid áviissas/ neahttaáviissas) ja áššiid (doaimmahuslaš áššiid rádios ja tv:s). Mii leat válljen sierra kategoriija jođiheddjiide/ kommentáraide, masa mediaid doaimmahusaid kommentárat leat registrerejuvvon. Mii leat maiddái rátkán dieđáhusaid dahje notisaid, mat čujuhit oanehis dieđuide, mat dávjá leat almmuhuvvon ođasrávnnejis. Mañimus kategoriijan leat oaivilat, mat dás fátmastit olbmuid oaiviliid kronihkain dahje lohkkiičállosiin. Govus 4 čájeha šánjerjuogu min materiálas.

Govus 4: Mediaáššit šánjeriin, áigodagas skábmamánu 1.- 30.b 2024. (N=353.)

Vuolábealde leat válljen juohkit njealját govvosa nu ahte boahťa ovdan movt šánjerat juohkásedje davvi, lulli ja riikka mediaide.

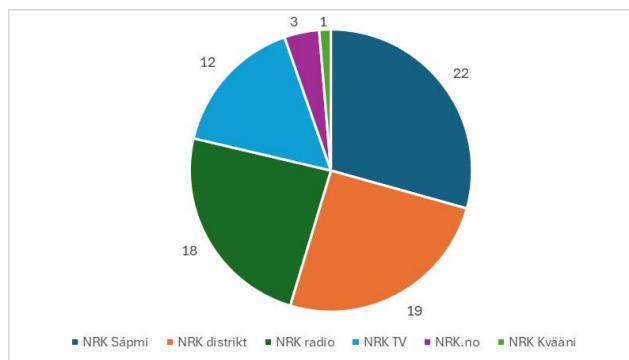
Govus 5: Mediaáššit šánjeriin, juohkásan ođasmediaide davvin (báikkálaš, guvllolaš, sámi, kvena) ja ođasmediaide lullin (báikkálaš, guvllolaš) ja riikkamediaide, áigodagas skábmamánu 1.- 30.b. 2024. (N= 353.)

Govus čájeha ahte oaivilartihkkaliid, namalassii kronihkaid ja lohkkiičállosiid, gávdná váldonjuolggaduslaččat mediain davvin. Dás dasto sáhttá lohkat ahte servodatdigaštallamii gullet “dábálaš olbmuid” jienat. Muitala go dát dan ahte servodatdigaštallamii davvin duohtavuođa ja soabadeami birra maiddái addojuvvo fáttálaččat stuorát áigequovdilvuolta go dat maid gávdná mediain lullin ja riikkamediain? Die lea gažaldat maid galggašii guorahallat dárkileappot.

2.6 NRK gokčan

NRK:s álbmotsáddehahkan ja oktan Norgga stuorámuš mediaásahussan lea ovddasvástádus addit viiddis ođasfálaldaga sihke unnitlohko- ja

eanetlohkoálbmogiidda. Ásahusas lea goatinjedis fierpmádat mas leat guvllolaš doaimmahusat miehtá riikka, ja maiddái sierra doaimmahusat sámi ja kvena ođđasiidda. Dat buvttadit ođđasiid mánja medialávddis ja ollu iešguđetlágan kanálain. Danne lea erenoamáš miellagiddevaš oaidnit movt Stuorradikki meannudeapmi gokčojuvvui. Guđat govvosii leat mii statistihkasteamet čohkken bajilgova NRK gokčamis dain iešguđetlágan medialávddiin dien áigodagas.

Govus 6: NRK ollislaš dárogielat gokčan skábmamánus 2024 áigodagas skábmamánu 1. - 30.b. 2024. (N=75)

Barggadettiin NRK gokčamiin leat mii válljen sirret gávdnosiid mat leat almmuhuvvon NRK váldolávddiin nugo NRK.no, riikkaviidosaš rádiokanálain (P1, P2, Alltid Nyheter) ja mat leat sáddejuvvon tv:s NRK 1:s. Dát medialávddit gohčoduvvojit dasto NRK.no, NRK radio ja NRK TV. Áššit maid guovllukantuvrrat leat buvttadan, nugo rádioprográmmat, TV-sáddagat ja artihkkalat gárte «NRK distrikt» kategorijai. NRK Sápmi ja NRK Kvääni leat sierra ossodagat NRK:s ja doaimmahuslaš sisdoallu dain gieđahallojuvvojit danne sierra kategorijian min dáhtamateriálas.

Nugo bajilgovva čájeha, de leat NRK Sámis eanemus gávdnosat, ja dan maŋis boahtá NRK distrikt. NRK Sápmi fátmasta dušše neahttaođđasiid, dan botta go NRK distrikt fátmasta rádio, tv ja neahttaođđasiid. Buot báikkálaškantuvrrat main leat registrerejuvvon áššit, leat Davvi-Norggas. NRK radios leat maid muhtun áššit. Dát sáhttet leat oanehis ođasáššit mat beaivvi geardduhuvvojit NRK iešguđet rádiokanálaid ođassáddagiin ja guhkit áššiin. Sámegielat rádio- ja tv-sáddagat eai leat, nugo čilgejuvvon metoadoasis, registrerejuvvon. Dat guoská maiddái kvenagillii. Mii leat registreren ovttá ášši maid NRK Kvääni lea buvttadan. Min bajilgovva čájeha ahte dán áigodagas almmuhuvvui okta neahttaartihkal ja guokte notisa NRK.no:s. Artihkal almmuhuvvui sihke sámegillii ja dárogillii.

2.7 Digaštallan ja analyssa

Mediain lea iehčanas ovddasvástádus čuvget eamiálbmogiid vuoigatvuođaid, kultuvrra, historjjá ja hástalusaid. Gávdnosat geassemánus 2023 mediagokčama birra Duohtavuodá- ja soabadankommišuvnna raportta geigemis

Stuorradiggái (Skogerbø ja earát 2024), geardduhuvvo oalle muddui analysain dahkkon mediagokčamis guoskevaš Stuorradikki raportameannudeapmái skábmamánus 2024. Ságat sámi áviisa ja báikkálaš ja guvllolaš áviissat davvin ledje, nugo vurdojuvvui, dán ášši gokčan eanemusat áviissain/neahttaáviissain. Okta erohus lea ahte Vårt Land, mii 2023:s lei áidna riikkaviidosaš media mii jovssai bajimus logi gaskii, ii lean daid gaskkas mat gokče Stuorradikki meannudeami eanemusat 2024:s. Nu go olles áigodagas go Duohtavuodá- ja soabadankommišuvdna barggai (Vranic & Skogerbø 2022; Skogerbø ja earát. 2024), ledje sámi ja kvena mediat, ja báikkálaš ja guvllolaš mediat davvin mat ledje njunnošis mediagokčamis áigodagas skábmamánu 1. - 30. beaivái 2024. Spiehkasteapmi lei dan beaivvi go Stuorradiggi meannudii ášši, go dalle lei riikkamedia in sullii bealli áššiin.

Min dáhtat dorjot dasto ovddeš dutkamiid ja čájeht ahte mediagokčamis Stuorradikki Duohtavuodá- ja soabadankommišuvnna raportta meannudeamis leat guokte váldodovdomearkka. Riikkamediaid gokčan Duohtavuodá- ja soabadankommišuvnna mearkkašumis čájeha ahte ášši gieđahallojuvvo ođasáššin masa lea oanehisáigge beroštupmi, ja guovdilastá konkrehta dáhpusaid nugo vuodđudanlávdegotti evttohusa ovdanbuktima ja Stuorradikki meannudeami. Lea hui unnán mii čujuha dasa ahte ášši meannuduvvo dakkár soabadanproseassan mii lea jođus - de livččiimet oaidnán eanet áššiid ovdal ja maŋel Stuorradikki meannudeami. Go dát lea čielga kvantitatiiva analyssa, de eat sáhte dadjat maidege das maid mediat almmuhit, muhto jus riikkamediaid gokčan sihke dán ja ovddeš iskkademiin lea sakka ráddjejuvvon dáhpusaide, de fertet maid jáhkkit ahte riikkamediaid doaimmahusat eai ane ollu návccaid gokčat guhkesáigásaš soabadanproseassa.

Go vuolggasadjin atná máhtu norgga mediaduovdaga (Skogerbø & Karlsen, 2021; Syvertsen et al., 2014), ođasbuvttadeami (Harcup & O'Neill, 2017; Mathisen & Morlandstø, 2019) ja journalistihka árvvu birra (Olsen, 2025), de ii leat vuorddekeahhtá ahte sámi, kvena ja báikkálaš áviissat davvin gokče Stuorradikki raportameannudeami eanet go riikkamediat. Leat ollu eambbo báikkálaš mediat go riikkamediat, ja danne šaddet maid eambbo ođasáššit dain mediain. Lea maid nu ahte báikegottiin davvin gusket dáruiduhttima proseassat ja váikkuhusat mearkkašahhti stuora oassái álbmogis - ja nu mediaid gehččiide - ja ođđasat, digaštallamat ja oaivillonohallamat dán birra árvvoštallojuvvojit relevántan ja beroštahttin mediageavaheddjiide.

Ii datge leat vuordemeahttun, ahte ođasbuvttadeapmi vuojulduvvá stuorát dáhpusaide baicca go guhkesáigásaš proseassaide, dat han leage ođđasiid mihtilmasvuohta. Riikkamediaid gokčan leage justu nu: dat gokče kommišuvdnaraportta meannudeami

dalle go dat dáhpáhuvai, muhto eai guhkit áigge. Sámi, kvena, báikkálaš ja guvllolaš ođasmediain davvin lei, maiddái dás navdojuvvon almmuhanminstara vuodul, čielgasit áibbas eará lahkoneapmi, go gávdnat Duohtavuodákommišuvnna gokčama ollu eanet go dan guovtti beaivvi go dáhpáhusat ledje Stuorradikkis. lešalddis ii leat imaš ahte davvinorgalaš ođasmediat, maiddái sámi ja kvena mediat, háliidit buvttadit ja almmuhit sisdoalu olbmuid geat dovdet eambbo ášši, nugo ovddeš iskkadeamit čájehedje. Goitge lea čielggas ahte Davvi-Norgga ođasmediat, oktan sámi ja kvena mediaiguin, addet guhkesáiggi prosessii arvat eanet saji sihke doaimmahuslaš mearrádusain gokčat ášši ja go addet ollu saji digaštallamiidda.

Dát doalvu min dan nuppi váldodovdomerkii maid dát analysa čájeha, namalassii ahte sámi ja kvena mediat gokče Stuorradikki kommišuvdnaraportta meannudeami viidát ja buori muddui eanet go eará ođasmediat. Dat sáhtta orrut diehttelassan, go sii buvttadit ođđasiid sidjiide geaidda dáruiduhttin čuzii eanemusat. Goitge ii leat diehttelas ahte dát smávva doaimmahusat, main leat unnán journalisttat ja oalle ráddjejuvvon gehčiidlohku, nákejit addit goatnjedis gokčama mihtiduvvon áššeloguin. Min gávdnosat duođaštit maiddái man mávssolaš lea ahte gávdnojit sierra sámi ja kvena doaimmahusat sihke NRK siskobealde ja iehčanas sorjjasmeahttun median. Daid haga livččii leamaš mealgat unnit almmolašvuohta kommišuvnna barggu ja raportta birra.

Mediat leat guovddáš kanálat dieduid ja máhtolašvuođa gaskkusteamis álbmogii, ja min guorahallamat, sihke dát ja ovddeš, čájehit ahte eanetlohkoálbmot váldonjuolggaduslaččat oaččui dieduid ahte gávdnui duohtavuoda- ja soabadankommišuvdna riikkamediaid gokčama bokte. Seammás čájehit min dáhtat ahte ođasmediat mat lohkkovit deháleamos gáldun eanetlohkoálbmogii, leat unnimusat reporteren kommišuvnna raportta ja Stuorradikki mearrádusa birra. Dákká fertet atnit dehálaš eaktun ahte NRK oalle viiddis gokčan jáhkkmis lea dehálaš sidjiide geat dadje riikkamediaid sin gáldun. Goitge oaidnit ahte minsttar bisuhuvvo: Eanetlohkoálbmot oažžu arvat unnit ođđasiid ja dieduid dáruiduhttinpolitihka birra ja dan váikkuhusaid birra, dahje divodan- ja soabadanproseassaid dárbbu birra mat leat dán politihka čuvvosat.

Konklusuvdna

Iskkadeapmi mediagokčamis Stuorradikki Duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna raportta gieđahallama oktavuodas skábmamánu 12.b. 2024 čájeha ahte sámi, kvena ja báikkálaš/davvinorgalaš mediat gokčat ja digaštallet duohtavuoda ja soabadeami, nugo maiddái čájehuvvui Skogerbøs ja earáin (2024). Mii leat maid čájehan ahte riikkamediat gokčat dán fáttá, muhto dalle dáhpáhusodasin mii bissu áššelisttus oanehis áiggi. Mii eat oainne ahte mediagokčan lea rievdan dan ektui makkár mediain lea gokčan mii bistá guhkit áiggi. Dát čájeha ahte báikkálaš ja guvllolaš áviissain davvin, ja erenoamážit sámi ja kvena mediain, lea stuorra mearkkašupmi go lea sáhka áššelistui bidjat ja gaskkustit áššiid mat gusket sápmelaččaide eamiálbmogin ja kvenaide nátionála unnitlohkoálbmogin.

Neavvagat

- Ráđđehus ovddida media- ja gulahallanstrategiija soabadanpolitihka birra ja soabadanpolitihkalaš doaibmabijuid birra mat leat eanetlohkoservodaga máhttodárbbuid várás. Dán bargui searvadit norgalaš (ja vejolaččat sámi) oahpahusasahusaid.
- Ráđđehus vuoruha ulbmillaš ángiruššama oahpahit ja lassioahpahit journalistaid sámi dilálašvuođaid birra.
- Galggašii dutkat sáme- ja kvenagielat mediaáššiid Duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna birra ja dan raportta meannudeami birra mii lei Stuorradikkis, sihke viidodaga ja sisdoalu dáfus.
- Galggašii dutkojuvvot makkár mearkkašupmi sosiála mediain lea sámi áššiid gaskkusteamis ja digaštallamis, ja seadášii maiddái guorahallat makkár mearkkašupmi sosiála mediain lea duohtavuoda ja soabadeami ipmirdeamis ja dovdamis.
- Go sámi ja kvena mediain lea erenoamáš dehálaš rolla dakkár áššiid gaskkusteamis main lea sámi dahje kvena oktavuodaga, de galggašii dáidda mediaide sihkkarastujuvvot viidáset ovdáneapmi.

Referánssat

- Brady, M. J. (2013). Media Practices and Painful Pasts: The Public Testimonial in Canada's Truth and Reconciliation Commission. *Media International Australia*, 149(1), s. 128-138. <https://doi.org/10.1177/1329878X1314900114>
- Broderstad, E.G. & Josefsen, E. 2023 The Norwegian TRC: Truth, Reconciliation, and Public Engagement. *Indigenous Journal of Minority and Group Rights International journal on minority and group rights*. Volume 31, Issue 2, s. 205-232.
- Budd, B. (2020) News Framing of Indigenous Politics in Canada. Representation in the Era of Reconciliation. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-64758-1_3
- Harcup, T., & O'Neill, D. (2017). What is News? *Journalism Studies*, 18(12), 1470-1488.
- Innst. 408 S (2017-2018) Innstilling fra Stortingets presidentskap om mandat for og sammensetning av kommisjonen som skal granske fornorskingspolitikk og urett overfor samer, kvener og norskfinner. Stortinget. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2017-2018/inns-201718-408s/?all=true>. Lesedato 07.07.2025
- Innst. 30 S (2024-2025) Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Sannhet og forsoning – grunnlag for et oppgjør med fornorskingspolitikk og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner. Stortinget. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2024-2025/inns-202425-030s/>. Lesedato 07.07.2025
- James, M (2017) Changing the Subject: The TRC, Its National Events, and the Displacement of Substantive Reconciliation in Canadian Media Representations. *Journal of Canadian Studies*, Volume 51, Number 2, s. 362-397. <https://doi.org/10.3138/jcs.2016-0011.r1>
- Mathisen, B. R., & Morlandstø, L. (Eds.). (2019). *Blindsoner og mangfold : en studie av journalistikken i lokale og regionale*. Orkana akademisk.
- Mudde, L. 2020 Framing the Truth and Reconciliation Commission Process in Canada: A Media Analysis of Settler Colonial Rhetoric and Colonial Denial, 2003-2016. Volume 7, Nr 2. <https://doi.org/10.24908/jcri.v7i2.13525>. p.46-73
- Nagy, R. & Gillespie, E. 2015 Representing Reconciliation: A news frame analysis of print media coverage of Indian residential schools. *Transitional Justice Review: Vol. 1: Iss. 3, Article 2*. DOI: <http://dx.doi.org/10.5206/tjr.2015.1.3.2>
- Olsen, K. 2023 Media og Sannhets- og forsoningskommisjonen: Forsoning mellom hvem? I Josefsen, E., Hernes, H-K., Skaar, E, Mathisen, S.R. Olsen, K og Broderstad, E.G. (2023): Om den norske sannhets- og forsoningskommisjonen: foreløpige funn. Senter for samiske studier, Skriftserie nr 23, 2023 Universitetet i Tromsø - Norges arktiske universitet. <https://doi.org/10.7557/sss.2023.23>
- Olsen, K. 2024 The Relation of Civil Society to the Norwegian TRC-Process in light of TRUCOM research. A Reconciliation without the Majority? I Skum, L.M., Klaasen, J., Krukpa, B. & Aldred, R.C (red.) *Cultivating Transformative Reconciliation: Are TRC Processes Enough?* Wipf and Stock Publishers, s. 173-193
- Olsen, R. K. (2025). Verdimatrisen – et konseptuelt rammeverk for journalistisk verdiskaping. *Norsk Medietidsskrift*, 31(4), 1-13.
- SFK (Sannhets- og forsoningskommisjonen) (2023). Sannhet og forsoning: Grunnlag for et oppgjør med fornorskingspolitikk og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner. (Dokument 19 (2022-2023)). Lesedato 07.07. 2025 <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/dokumentserien/2022-2023/dok19-202223.pdf>
- Skogerbø, E., McCallum, K., & Dreher, T. (2024). Overshadowed voices in media reporting on truth-telling commissions. *Media, Culture & Society*, 47(1), 96-112. <https://doi.org/10.1177/01634437241276125> (Original work published 2025)
- Skogerbø, E., & Karlsen, R. (2021). Media and politics in Norway. In E. Skogerbø, Ø. Ihlen, N. N. Kristensen, & L. Nord (Eds.), *Power, Communication, and Politics in the Nordic Countries* (pp. 91-111). Nordicom.
- SOU 2023:68 Som om vi aldrig funnits – exkludering och assimilering av tornedalingar, kväner och lantalaïse. Slutbetänkande av Sannings- och försoningskommissionen för tornedalingar, kväner och lantalaïset. Statens offentliga utredningar, Stockholm 2023. Lesedato 12.08.2025 https://www.regeringen.se/contentassets/7cd3e7026dd141afac577586da7f8baa/sannings--och-forsoningskommissionen-for-tornedalingar-kvaner-och-lantalaisets-slutbetankande--sou-2023_68.pdf
- Stortinget. (2024, november 12). Stortinget—Møte tirsdag den 12. November 2024. Stortinget. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Referater/Stortinget/2024-2025/refs-202425-11-12/?all=true>
- Syvertsen, T., Enli, G., Mjøs, O. J., & Moe, H. (2014). *The Media Welfare State: Nordic Media in the Digital Era*. The University of Michigan Press.
- Vranic, A., & Skogerbø, E. (2022). Silence, Voice, and Public Listening: Media Coverage of the Truth and Reconciliation Commission. *Journal of Global Indigeneity*, 6(1), 1-17. <https://doi.org/10.54760/001c.55645>